

LBRIS

We know

books

Gabriela Banu

Magda Stavinschi

Aureliu Goci

CONSTANTIN
BANU *Omul care
a aprins
„Flacăra”
iubirii de țară*

Studiu monografic

E I K O N

București, 2023

CUPRINS

	Cine a fost Constantin Banu	7
I.	România anilor 1900-1945 (Gabriela Banu)	8
II.	C. Banu – repere biografice (Gabriela Banu, adnotate de Magda Stavinschi)	14
III.	C. Banu – profesor (Magda Stavinschi)	25
IV.	C. Banu – jurist (Tereza Danciu)	34
V.	C. Banu – om politic (Magda Stavinschi)	48
VI.	C. Banu – scriitor (Aureliu Goci)	103
VII.	Revista „Flacăra” (Aureliu Goci)	119
VIII.	C. Banu și revista „Flacăra” (Aureliu Goci)	127
IX.	Tabla ilustrațiilor	147

Nașterea României ca națiune

Ca în multe alte țări europene, în anul 1848 s-a produs în Moldova, Țara Românească și Transilvania o renaștere culturală cunoscută ca „Renașterea națională a României”. Țelurile revoluționarilor – independența completă pentru primele două și emanciparea națională pentru cel de-al treilea Principat românesc – au rămas neîmplinite, dar au pus bazele evoluțiilor următoare. De asemenea, acțiunea educativă a revoluționarilor („deșteptătorii neamului”, cum li se spunea atunci) a ajutat populațiile celor trei principate să-și recunoască unitatea lor de limbă și să-și apere interesele.

Delegații Adunărilor *ad-hoc* convocate în octombrie 1857 au solicitat, printre altele, unirea Principatelor într-un singur stat, cu numele de România. În ianuarie 1859, profitându-se de susținerea lui Napoleon al III-lea și de fragilitatea puterii otomane, dar și de ambiguitatea din textul Convenției de la Paris din 1858, Alexandru Ioan Cuza a fost ales domn al Țării Românești și al Moldovei, ulterior cele două principate fiind unificate și din punct de vedere politic. Domnia lui Cuza a fost, așa cum se convenise în 1858, una de șapte ani, lui nepermițându-i-se să rămână la putere în 1866 de către politicienii reuniți în așa-numita *Monstruoasă Coaliție*.

Regatul României

Noul stat, aflat la confluența imperiilor Otoman, Austro-ungar și Rus, cu vecini slavi pe trei părți, aspira la vest, în principal la Franța

și Germania, pentru modelele sale culturale, educaționale și administrative. În 1916, România a intrat în Primul Război Mondial, de partea Antantei. În ciuda eșecurilor răsunătoare ale României din 1916, care au dus mai întâi la ocuparea sudului țării de către armata germană, și apoi, în primăvara lui 1918, la încheierea unei păci separate cu Puterile Centrale, la sfârșitul războiului, imperiile Austro-ungar și Rus au dispărut; corpurile reprezentative create în Transilvania, Basarabia și Bucovina au ales unirea cu România, rezultând România Mare.

Majoritatea guvernelor române dinaintea celui de-Al Doilea Război Mondial au păstrat forma, dar nu și substanța unei monarhii constituționale liberale. În același timp, clasa politică, percepută ca fiind profund coruptă și (cel puțin în Vechiul Regat) responsabilă pentru fiasco-ul participării la Primul Război Mondial, s-a confruntat cu o serie de mișcări antisistem de diverse orientări, mișcări care s-au aflat în opoziție nu doar cu ea, ci și între ele. Dacă activiștii de extremă stânga asociați Cominternului au putut activa doar clandestin, în jurul regelui Carol al II-lea s-a cristalizat, în special în anii 1930, un grup ce dorea asanarea vieții politice cu participarea mai activă a Casei Regale.

Pe de altă parte, mișcarea naționalistă aproape mistică Garda de Fier a devenit și ea un factor politic major în exploatarea fricii de comunism și a resentimentului față de dominația străină și mai ales evreiască asupra economiei, manifestându-se prin acte de violență și asasinat politice (cum a fost uciderea la Sinaia a primului ministru Ion Gheorghe Duca în 1933). În contextul problemelor economice cauzate de Marea Criză Economică, aceste mișcări antisistem au cunoscut în România, ca și în alte țări europene, o puternică ascensiune.

Revenit pe tron în 1930, după renunțarea la succesiune în 1925, Carol al II-lea a adus-o în prim-planul vieții politice pe noua sa legătură amoroasă, Elena Lupescu, marginalizând-o pe prima soție, regina Elena și pe fiul său Mihai, principele moștenitor. Influența

Elenei Lupescu a crescut mult începând de atunci, ea fiind principalul factor de influență asupra deciziilor luate de rege. Acest grup de influență, constituit în jurul Elenei Lupescu și al lui Carol al II-lea și denumit peiorativ *camarila regală*, s-a discreditat însă și el prin scandaluri de corupție, în ciuda prezenței în rândul său a unor personalități respectate, cum au fost istoricul Nicolae Iorga sau generalul Alexandru Averescu.

În 1938, pentru a preveni formarea unui guvern ce ar fi inclus membri ai Gărzii de Fier, Carol al II-lea a destituit guvernul și a instituit o dictatură regală de scurtă durată. El a fost însă silit să abdice la 6 septembrie 1940, ca urmare a pierderilor teritoriale suferite de România în același an. În locul lui, Carol I-a lăsat conducător al statului pe mareșalul Ion Antonescu și pe tron pe fiul său, Mihai, care, abia ieșit din minorat, nu avea nici o putere reală.

România Mare

România interbelică, România Întregită e o sintagmă care a intrat în uz după Tratatul de la Versailles din 1920, ca o stare de fapt obiectivă, în comparație cu dimensiunile geopolitice anterioare. România dintre cele două războaie mondiale a avut extinderea teritorială maximă din istoria sa, 295.641 km² (în prezent extinderea teritorială a României este de 238.397 km²).

România Mare a existat în această formă până în 1940. Ca urmare a Pactului Ribbentrop-Molotov din 1939 – ultimatumul sovietic de „retrocedare imediată a Basarabiei și a Bucovinei de nord” (26 iunie 1940) și a Dictatului de la Viena din 30 august 1940, România a pierdut o treime din teritoriu fără să fi tras un foc de armă. Numele *România Mare* nu a fost niciodată denumirea oficială a statului român, nefiind înscris în constituție.

Scurt istoric al României Mari

În 1918, la sfârșitul Primului Război Mondial, Transilvania, Basarabia și Bucovina s-au unit cu Regatul României. Această unire a fost ratificată în 1920 prin Tratatul de la Trianon (în cazul Transilvaniei, Crișanei, Banatului și Maramureșului), prin Tratatul de la Versailles (în cazul Basarabiei) și prin tratatul de la Saint Germain (în cazul Bucovinei). România anexase de asemenea Cadrilaterul, după înfrângerea Bulgariei în 1913 în cadrul celui de-Al Doilea Război Balcanic. Astfel, suprafața și populația României s-au dublat în numai cinci ani și majoritatea poporului român era cuprinsă pentru prima oară între granițele unui stat. A mai rămas o comunitate importantă de români în partea de vest a Banatului, împărțit cu Serbia, și o alta în nord-vestul Bulgariei.

Situația politică

Până în 1938, forma de guvernământ română a fost cea de monarhie constituțională parlamentară. Pe data de 4 martie 1923, profesorul Alexandru C. Cuza a înființat Liga Apărării Național-Creștine (prescurtat LANC), primul partid fascist din România, de orientare naționalistă și antisemită. Situația din Europa era una explozivă, după încheierea Primului Război Mondial și mai ales după crearea statului bolșevic, denumit Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, văzut, în general, de lumea democrată ca o amenințare serioasă.

În România, principalele partide din perioada interbelică erau, alături de LANC: Partidul Național Țărănesc, Partidul Național Liberal, din care făcea parte și Constantin Banu, și unele grupări radicale care nu șovăiau să folosească violența și luptau împotriva democrației parlamentare: comuniștii și partidele fasciste precum legionarii, Frontul Românesc, Partidul Național Creștin al lui A. C. Cuza și Octavian Goga. Tulburările politice și economice din perioada următoare Primului Război Mondial favorizau dezordinea

politică și au dus la fascizarea și destrămarea României Mari. Într-un deceniu (1928-1938) s-au succedat la conducerea României 25 de guverne. Constituția din 1923 îi dădea Regelui posibilitatea de a dizolva Parlamentul și de-a organiza alegeri anticipate.

Dictatura carlistă

La 10 februarie 1938, regele Carol al II-lea și-a asumat puteri dictatoriale și a desființat partidele politice, numind prim-miniștrii, ceea ce îi asigura puterea supremă.

Ca urmare a protocolului expansionist adițional secret la Pactul Ribbentrop-Molotov din 1939 și prăbușirii alianțelor occidentale, considerați ca potențialii protectori ai României, la data de 28 iunie 1940 Uniunea Sovietică transmite un ultimatum în care României i se dau 48 de ore pentru a evacua Basarabia și nordul Bucovinei, în caz contrar URSS va declara război. România cedează și, după 40 de ore, Armata Roșie și unități sovietice paramilitare (NKVD) intră în teritoriile cerute și suplimentar în Ținutul Herței care nu era menționat în ultimatum. Retragerea Armatei Române, a Jandarmeriei, a Poliției și a zecilor de mii de civili a fost pripită și haotică, chiar dezastruoasă. Vina suveranului-dictator Carol al II-lea este determinantă, demonstrând o paralizie de conducere în situații de extremă urgență.

Suplimentar la aceste cedări teritoriale, Ion Gigurtu, președinte al Consiliului de miniștri între 4 iulie și 4 septembrie 1940, odată cu venirea sa la putere, a declarat că va duce o politică nazistă pro-Axa Berlin-Roma, antisemită și fascist-totalitară. În urma Pactului Ribbentrop-Molotov din 1939, prin acceptarea arbitrajului lui Hitler asupra Transilvaniei (după ce Gigurtu a declarat la radio că România trebuie să facă sacrificii teritoriale pentru a justifica orientarea sa nazistă și aderarea totală a României la Axa Berlin-Roma), România a cedat Ungariei nordul Transilvaniei, inclusiv orașul Cluj.

IBRIS | We know books

Vastele teritorii din Transilvania care au fost cedate de Ion Gigurtu în favoarea Ungariei conțineau importante resurse naturale, inclusiv mine de aur. Ion Gigurtu a fost de acord și cu cedarea a 8000 km² din Dobrogea de sud în favoarea Bulgariei. Guvernul lui Ion Gigurtu a demisionat pe 4 septembrie 1940, în urma marilor proteste organizate de legionari împotriva rezultatelor arbitrajului lui Hitler, prin care România a cedat 2/5 din Transilvania în favoarea Ungariei.

II. Constantin Banu – Repere biografice

Constantin Gh. Banu a fost o personalitate de primă mărime, atât în viața publică cât și în aceea a presei, a literaturii. Cărțile lui și colecția revistei „Flacăra” m-au captivat încă din adolescență, pentru că au ocupat un loc important în biblioteca tatălui meu. C. Banu era frate cu bunicul meu patern, Vasile Gh. Banu, și am ascultat o seamă de povestiri despre el.

Avem puține date certe despre strămoșii lor, doar legende despre o prințesă de Vallois, franțuzoaică, fugită din Paris și ajunsă în București, și despre un anume Koronidis (Coronidi?), armator grec. Se pare că franțuzoaica a luat un vapor pe Dunăre, l-ar fi cunoscut pe acest Koronidis (armator grec?) cu care s-ar fi căsătorit. Ea este cu certitudine bunica lui Constantin Gh. Banu, întemeietorul revistei „Flacăra”. Despre el mai există o variantă, anume un Koronidis profesor...

Descendenții lor au fost botezați ortodox și s-au căsătorit cu români și românce.

Constantin Gh. Banu a fost căsătorit cu Ana-Ioana, și împreună au avut trei copii. Aș vrea să amintesc aici doar faptul că bunicul meu, Vasile, fire rebelă, s-a căsătorit împotriva voinței familiei cu o... ciobăniță, Smaranda, sau Maria Smaranda. Dar, fatalitate, el a murit la 41 de ani, și a lăsat în urmă patru copii, dintre care tatăl meu, mezinul, nu avea decât șase ani la decesul său. În această situație, Constantin Gh. Banu a trecut peste orice fel de „supărări” familiale și i-a susținut la școli înalte pe toți cei patru copii ai fratelui decedat.

Astfel, Petrică, fiul cel mare, și-a luat doar bacalaureatul pentru a-și susține familia, apoi Anghelina a făcut școala normală și a devenit învățătoare, Maria, căsătorită Rădulescu-Banu, și-a făcut studiile de medicină la Paris, iar tatăl meu, Constantin V. Banu a absolvit două facultăți: matematicile și petrol și gaze.

Numele lui Constantin Gh. Banu este legat de casa boierească din strada Parfumului nr. 3, cuibul familiei, dar și primul sediu al redacției revistei „Flacăra”, loc încărcat de spiritualitate care, din nefericire, a sucombat sub buldozerele ceaușiste. O mare realizare din prezent, a Muzeului Național al Literaturii Române și a verișoarei mele Anca Banu, este recuperarea bibliotecii și obiectelor de artă ale lui Constantin Gh. Banu, între ele mobilă stil, biroul său de lucru – recondiționat de Muzeu – patru tablouri-portret ale sale, mare parte din cărțile din biblioteca sa, corespondența purtată cu iluștri oameni politici etc.

Constantin Gh. Banu a făcut studii de drept și de litere – pe primele le-a folosit când a devenit senator, parlamentar, ministru, iar literele – în discursurile politice, cărțile și revista sa. Era un foarte bun orator și elocința lui emoționa. Este probabil și motivul pentru care a fost cooptat în delegația română condusă de Ionel Brătianu, în 1918, la Paris, pentru a obține sprijinul Franței și al ministrului Clemenceau pentru unirea Transilvaniei cu Regatul României. Este vorba despre celebra încercare pe care, în final, a rezolvat-o regina Maria cu farmecul său personal și inteligența sclipitoare.

Activitatea politică a lui Constantin Gh. Banu a fost deosebit de bogată, drept care-i dedicăm un capitol aparte.

În ceea ce privește „capitolul” *Flacăra*, aceasta a fost o realizare jurnalistică, literară și culturală de excepție care a reunit un mare număr de personalități culturale, între care Gala Galaction, Petre Locusteanu¹, Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, Alexandru Vlahuță,

---

¹ Petre Locusteanu (1883-1919), dramaturg, umorist și jurnalist.

Octavian Goga, George Enescu, Spiru Haret, graficieni și pictori precum Aurel Jiquidi sau Theodor Pallady, și lista poate continua.

Prin textele pe care le publică, dintre care merită menționat articolul *Latinitatea strigă din tranșee* al lui Octavian Goga, „Flacăra” militează pentru intrarea României în război alături de Franța și împotriva Austro-Ungariei. Desigur, revista a suscitât și adversități, cum ar fi aceea a lui Arghezi, dar numărul important al celor care se declarau – prin poziția politică sau mai ales prin aceea literară – alături de C. Gh. Banu nu lasă loc la comentarii neprietenoase.

Repere biografice – Adnotări

Desigur că este greu să mergi spre rădăcinile arborelui familiei lui Constantin Banu într-o lume în care respectul pentru valorile trecutului este departe de cei care ar putea ajuta la formarea viitorului.

Dar toate eforturile noastre au meritat pentru că am mai aflat câte ceva. Multe sunt povești transmise în familie de la părinți la copii. Știam de pildă că ar fi existat o străbunică franțuzoaică și un strămoș grec, ba chiar că acest grec ar fi fost armator și că ar fi răpit franțuzoica, refugiindu-se la nord de Dunăre. Povești, povești...

Dar dacă ceva era adevărat? Și așa am început să citim, să scoțim prin arhive, prin biblioteci, doar, doar om mai afla câte ceva.

Un nepot, Pierre Rădulescu-Banu a păstrat în biblioteca sa o carte scrisă de Mme Manoel de Grandfort „L'Amour aux Champs” în 1869. Lui Pierre cartea i-a plăcut: „Sunt două nuvele independente, două povești de dragoste din cele care se scriau prin sec. XIX, într-o franceză elegantă, cum nu mai vorbește prea multă lume azi.

Cartea are două însemnări pe ea: pe spatele paginii de titlu însemnarea făcută de unchiul meu Petre Banu (Pierre) în 1916 stă scris: *Ma aillette, Mme. Professeur Koronidy a eût ce livre dans sa bibliothèque, et je l'ai lu 1915-16*, iar pe ultima pagină o însemnare din 1886 făcută, se pare, chiar de această Mme. Koronidy, care poate

să fi fost nașa unchiului meu, Petre, sau poate o bunică? În familia Banu exista un profesor Koronidy (de la „Sf. Sava”?) care se pare că și-a abandonat soția, a cărei fiică avea să se mărite mai târziu cu un Banu.”

Încă o relatare despre Mme Koronidy apare chiar într-una din cărțile lui Constantin Gh. Banu! Iată-o: în însemnările din *Trăiască viața*² în capitolul *Răsfoind cărți vechi scris în octombrie 1914*: „Singura moștenire a unei bunici pe care n-o cunoscusem – o franceză răătăcită, prin cine știe ce întâmplare, pe meleagurile noastre. [...] Iată și *Le correspondant français*, pe care sârmana bunică și-a scris ultimul-i strigăt de durere și de nădejde în Dumnezeu, câteva rânduri de arzătoare chemare către Atotputernicul, înșirate cu o mână tremurândă, «*le samedi du soir, à l'hôpital Braconvani, 11 Septembre 1848*»...”

Întâmplarea face ca la Arhivele Naționale ale României să se păstreze un singur opis cu aproape 2000 de internări – externări de la Așezămintele Brâncovenești din 1848. Toate scrise de mână cu litere chirilice. Cum să găsești o franțuzoaică, căreia nu-i știi numele, internată în acea zi? A fost internată în ajun sau a stat acolo zile și săptămâni?

Și totuși cercetările nu s-au dovedit cu totul zadarnice. Într-un formular din 3 august 1917 necesar la trecerea frontierei pe vreme de război, C. Banu consemnează data și locul nașterii (București, 20 martie 1873) dar și numele părinților: tatăl George (Gheorghe), mama: Coralia Coronidi, ambii decedați (primul, Gheorghe N. la 9 februarie 1905, mama la 16 aprilie 1900). De altfel, se pare că bustul care se află în spatele soților Constantin și Aneta pe fotografia din decembrie 1908 ar fi al mamei – Coralia G. Banu. Așa cum atestă semnătura de pe bust, din 1901, acesta a fost executat de Carol Storck (1854-1926), poate la comanda soțului ei, pentru că, se știe, acest sculptor a executat multe busturi și monumente

² C. Banu, *Trăiască viața*, Tipografia „Flacăra”, C. Banu, editor, 1916, p. 25-27.